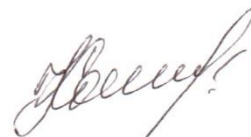

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Н. КАРАЗИНА

КОРЖЕНКО ІРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 378:373.5.011.3-051:613

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я
ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ**

13.00.02 – теорія та методика навчання
(фізична культура, основи здоров'я)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор біологічних наук, професор
Гончаренко Марія Степанівна,
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна,
завідувач кафедри валеології.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Васьков Юрій Вадимович,
Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради, м. Харків,
завідувач кафедри теорії та методики фізичного
виховання;

кандидат педагогічних наук
Цюпак Юрій Юрійович,
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки, м. Луцьк,
доцент кафедри спортивно-масової та
туристичної роботи.

Захист відбудеться «25» квітня 2016 року о 12³⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.051.19 у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна за адресою: майдан Свободи, 6, ауд. № 243, м. Харків, 61022.

З дисертацією можна ознайомитись у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022.

Автореферат розісланий «25» березня 2016 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Кабацька

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Протягом багатовікової історії людства значна увага приділялася збереженню та зміцненню здоров'я молодого покоління – запоруки процвітання кожної нації. В нинішніх умовах стрімкого погіршення стану здоров'я дітей унаслідок соціально-політичних, демографічних змін, негативного впливу техногенних факторів на екологічну ситуацію в Україні питання здоров'язбереження набуває особливої актуальності.

У зв'язку з цим, одним із пріоритетів державної політики у сфері освіти стає створення оптимальних умов для формування, збереження й зміцнення здоров'я учнівської молоді, на чому наголошується в Конституції України, законах України «Про охорону дитинства», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року та інших нормативно-правових документах.

Водночас, за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, значна частина захворювань дітей має так звану дидактогенну природу, тобто спричинена факторами освітнього середовища (недотримання санітарних вимог до умов навчання, недостатня рухова активність, перевантаження учнів тощо).

Одним з ефективних шляхів вирішення цього питання є впровадження в освітній процес здоров'язбережувальних технологій, що зумовлює необхідність спеціальної підготовки вчителів. Особлива роль у цьому належить, перш за все, учителю основ здоров'я, адже саме його професійна діяльність спрямована на озброєння учнів знаннями про здоров'я, уміннями та навичками його збереження, на формування в молоді переконання в пріоритетності здоров'я як умови реалізації фізичного, психічного, соціального та духовного потенціалу особистості.

Проте результати проведеного пілотажного дослідження, у якому взяли участь 43 майбутні вчителі основ здоров'я, які навчаються в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, і 30 учителів-практиків, які викладають дисципліну «Основи здоров'я» в загальноосвітніх школах міста Харкова, засвідчили, що проблема підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі на належному рівні не вирішується. Так, за результатами анкетування, 60 % студентів мають ситуативний, тобто нестійкий, рівень інтересу до використання здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі. Аналіз відповідей учителів показав, що лише 33 % респондентів розглядають зміст і завдання педагогічної діяльності в нерозривній єдності із питаннями збереження здоров'я учнів. На підставі аналізу результатів пілотажного дослідження зроблено висновок про те, що реальна освітня практика вимагає вирішення проблеми підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що проблемі збереження здоров'я дітей та учнівської молоді приділяється значна увага з боку вітчизняних і зарубіжних авторів, зокрема в таких аспектах: психолого-

педагогічні засади педагогіки здоров'я (В. Бабич, Т. Бойченко, Ю. Васьков, Л. Ващенко, В. Горащук, О. Іонова, С. Кириленко, С. Омельченко, В. Оржеховська, С. Страшко, Л. Сущенко та інші); теоретико-методологічні основи професійної підготовки майбутніх учителів основ здоров'я (Ю. Бойчук, В. Бобрицька, М. Гончаренко, М. Гриньова, О. Кабацька, Т. Куйдіна, Н. Самойлова, В. Шахненко, О. Шевчук та інші); розробка та використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі (С. Гаркуша, О. Дубогай, В. Єфімова, Ю. Лук'янова, О. Міхеєнко, М. Смірнов, Ю. Цюпак та інші).

Разом із тим, огляд наукової літератури показує, що проблема підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі не ставала предметом спеціального дослідження в педагогічній науці.

Актуальність вивчення означеної проблеми посилюється необхідністю подолання об'єктивно наявних у сучасній освіті *суперечностей* між:

- потребою українського суспільства в здоровому молодому поколінні та негативною динамікою в стані здоров'я дітей і молоді;
- суспільними вимогами до вчителів основ здоров'я щодо збереження та зміцнення здоров'я учнів і недостатнім рівнем готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі;
- необхідністю забезпечення підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі та відсутністю науково обґрунтованої методичної системи забезпечення цього процесу.

Актуальність, недостатній рівень теоретичної й практичної розробленості порушеної проблеми та необхідність усунення вищезазначених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: **«Підготовка майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукове дослідження виконано згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри валеології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Розробка навчально-педагогічної системи формування духовної культури студентської молоді як елемента здоров'язбережувального освітнього простору» (РК № 0112U005891). Тему дисертації затверджено вченою радою філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (протокол № 9 від 20 березня 2014 р.) й узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 7 від 30 вересня 2014 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити методичну систему підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження**:

1. На підставі аналізу філософської, психолого-педагогічної, валеологічної, медико-біологічної літератури з'ясувати суть поняття «здоров'язбережувальні

технології» та розкрити особливості їх застосування в основній школі.

2. Визначити суть і структуру готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі.

3. Уточнити критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі.

4. Теоретично обґрунтувати методичну систему підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі й експериментально перевірити ефективність цієї системи.

Об'єкт дослідження – процес підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до професійної діяльності.

Предмет дослідження – методична система підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що ефективність підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі підвищиться, якщо розробити й упровадити в процес їхньої професійної підготовки методичну систему, яка містить такі блоки: 1) *концептуальний*, що визначає методологічну основу системи, побудованої відповідно до системного, гуманістичного, особистісно орієнтованого підходів і загальнодидактичних принципів активності, доступності, наочності, науковості, індивідуалізації, диференціації, зв'язку теорії з практикою; 2) *змістовий*, який визначає зміст структурних компонентів готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі; 3) *технологічний*, що передбачає науково-методичне забезпечення підготовчого, пізнавального, практичного, контрольного-корекційного етапів підготовки майбутніх учителів основ здоров'я; 4) *діагностичний*, метою якого є корекція змісту, форм і методів підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі на основі оцінки та самооцінки результативності впровадженої методичної системи.

Досягненню мети, вирішенню поставлених завдань і верифікації гіпотези сприяло використання комплексу **методів дослідження**:

- *теоретичних*: аналіз філософської, психолого-педагогічної та методичної літератури з метою порівняння різних наукових поглядів на досліджувану проблему, розгляду теоретичних питань і визначення поняттєво-категорійного апарату; синтез, систематизація, узагальнення теоретичних положень і практичних результатів; прогнозування та моделювання для організації поетапного процесу підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі;

- *емпіричних*: психолого-педагогічні діагностичні методи (анкетування, тестування, опитування, бесіда, спостереження за навчальною діяльністю студентів) для діагностики рівня сформованості готовності майбутніх учителів основ здоров'я

до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі; педагогічний експеримент для перевірки гіпотези дослідження;

- *статистичних*: методи математичної статистики для кількісного та якісного аналізу емпіричних даних.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

- *уперше* теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено методичну систему підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі, що містить взаємопов'язані блоки: концептуальний (системний, гуманістичний, особистісно орієнтований підходи, що сприяють досягненню поставленої мети), змістовий (зміст структурних компонентів готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі), технологічний (науково-методичне забезпечення підготовчого, пізнавального, практичного, контрольнo-корекційного етапів підготовки майбутніх учителів основ здоров'я) і діагностичний (корекція змісту, форм і методів підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі на основі оцінки та самооцінки результативності впровадженої методичної системи);

- *уточнено* суть поняття «готовність майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі» як інтегрованого, складного особистісного утворення, яке формується в процесі цілеспрямованої професійної підготовки та характеризує психологічні якості (психологічна складова), професійні знання (науково-теоретична складова), уміння та навички (практична складова), що забезпечують збереження та зміцнення здоров'я учнів; зміст структурних компонентів готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі (ціннісно-мотиваційного, змістово-операційного та рефлексивно-оцінного); критерії (мотиваційний, пізнавально-практичний, особистісно-рефлексивний), відповідні показники та рівні (високий, достатній, елементарний) сформованості визначеної готовності;

- *подальшого розвитку* дістали форми й методи підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі (групові дискусії, ділові ігри, метод проектів, соціально-психологічні тренінги, імітаційні вправи тощо).

Практична значущість одержаних результатів полягає в тому, що науково обґрунтована методична система підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі пройшла експериментальну перевірку й може бути реалізована в сучасних педагогічних вищих навчальних закладах.

Основні положення та результати дослідження *впроваджено* в навчально-виховний процес Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка № 01/10-161 від 26.02.2015 р.), Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (довідка № 3801/248 від

04.06.2015 р.), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 07-10/1411 від 01.06.2015 р.).

Теоретичні положення, науково-методичні матеріали та практичні напрацювання з питань підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі можуть бути використані вчителями для підвищення ефективності навчально-виховного процесу в школі, у системі підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів, викладачами вищих педагогічних закладів для укладання підручників, навчально-методичних посібників із питань застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі, а також студентами при написанні курсових і дипломних робіт тощо.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки, результати дослідження доповідалися й обговорювалися на засіданнях кафедри валеології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (2012–2015), під час виступів на міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-практичних конференціях: «Культура здоров'я, фізичне виховання, реабілітація в сучасних умовах» (Луганськ, 2013), «Здоровье человека – 7» (Санкт-Петербург, 2014), «Валеологія: сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку» (Харків, 2014, 2015), «Физическое воспитание и спорт в высших учебных заведениях» (Белгород, 2014), «Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту» (Чернігів, 2014).

Публікації. Основні результати дослідження викладено у 12 наукових працях (7 – одноосібних), серед них: 6 статей у провідних наукових фахових виданнях України (одна з них – у наукометричному виданні), 5 – у матеріалах науково-практичних конференцій та 1 навчально-методичний посібник.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (319 найменувань, із них 16 – іноземною мовою) і 12 додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи – 285 сторінок, із них 182 сторінки основного тексту. Дисертація містить 20 таблиць і 5 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження та її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, методи, розкрито наукову новизну та практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію й упровадження отриманих результатів.

У першому розділі **«Теоретичні питання застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі»** на підставі аналізу наукової літератури розкрито історичні аспекти становлення та розвитку поглядів на проблему збереження здоров'я молодого покоління; з'ясовано суть основних категорій дослідження («здоров'я», «здоров'язбереження», «технології», «здоров'язбережувальні технології»); проаналізовано й схарактеризовано сучасні види здоров'язбережувальних технологій; окреслено вікові анатомо-фізіологічні,

психічні та соціальні особливості учнів основної школи.

Теоретичний аналіз генезису поглядів на проблему збереження здоров'я дітей і молоді засвідчив, що цьому питанню приділяли увагу видатні філософи, педагоги та лікарі протягом усієї історії людства. Установлено, що підходи до визначення феномену здоров'я були різними на різних етапах розвитку суспільства: від практичного (у первісному суспільстві), який характеризується увагою передусім до фізичної складової здоров'я, до цілісного (холістичного) (на сучасному етапі), який характеризується розумінням здоров'я як інтеграції багатьох компонентів (фізичного, психічного, духовного та соціального здоров'я).

Аналіз наукової літератури дав можливість виділити найпоширеніші в сучасній науці підходи до визначення терміна «здоров'я»: здатність організму людини до адаптації в умовах мінливого зовнішнього середовища (М. Агаджанян, Р. Баєвський, В. Єфімова, В. Колбанов, В. Петленко, С. Серіков та інші); багатовимірний динамічний стан (Е. Казин, Л. Сварковська, В. Казначеев, А. Щедрина та інші); цілісна гармонійна єдність складових (компонентів, якостей) (І. Брехман, М. Гончаренко, І. Гундаров, В. Климова, Ю. Лисицин та інші).

На підставі цього було визначено, що в контексті дослідження поняття «здоров'я» доцільно розглядати як гармонійну єдність фізичного, психічного, соціального та духовного компонентів, які забезпечують максимальну реалізацію потенціалу особистості в різноманітних сферах життя.

З'ясовано, що в сучасній педагогічній науці поняття «здоров'язбереження» трактується вченими неоднозначно, зокрема як: навчально-виховний процес, що передбачає створення безпечних і комфортних умов перебування вихованців у навчальному закладі, запобігання стресів і перевантажень, установлення суб'єкт-суб'єктних взаємин учасників педагогічного процесу, забезпечення цілісного розвитку особистості й, тим самим, сприяння збереженню та зміцненню здоров'я учнів (О. Іонова, Ю. Лук'янова); розв'язання освітніх завдань з урахуванням стану здоров'я учасників навчального процесу з метою його збереження й, за можливості, зміцнення (Г. Серіков); реалізація методів і засобів навчання відповідно до фізіолого-психологічних принципів збереження здоров'я (Н. Суворова) тощо.

Зауважимо, що в дисертації підтримано позицію В. Єфімової, відповідно до чого під *здоров'язбереженням* розуміється педагогічний феномен, що характеризує системну спрямованість зусиль усіх суб'єктів освітнього процесу на забезпечення фізичного, психічного, духовного й соціального благополуччя учнів.

У процесі дослідження з'ясовано, що збереження здоров'я учнів забезпечується шляхом упровадження в освітній процес здоров'язбережувальних технологій.

Аналіз сучасних підходів до визначення поняття «здоров'язбережувальні технології» (Т. Бойченко, О. Ващенко, М. Гончаренко, В. Єфімова, М. Зотова, Ю. Лук'янова, С. Лупаренко, А. Мітяєва та інші), наші власні дослідження дозволили інтерпретувати *здоров'язбережувальні технології* як оптимальне поєднання традиційних технологій навчання із сукупністю методів, засобів і форм організації навчально-виховної роботи, завдяки застосуванню яких створюються

умови для формування, збереження та зміцнення здоров'я суб'єктів освітнього процесу.

Аналіз психолого-педагогічної літератури (І. Бех, О. Вакуленко, Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Жабоклицька, О. Омельченко, Й. Песталоцці, В. Сухомлинський та інші) свідчить, що більшість дослідників вважає підлітковий вік одним із найскладніших періодів шкільного онтогенезу. Саме в цьому віці активно формуються відносно стійкі зразки поведінки, від яких залежить спосіб життя та здоров'я людини.

На підставі вивчення наукових праць (Л. Божович, Л. Виготський, Д. Ельконін, І. Песталоцці та інших) схарактеризовано вікові особливості учнів основної школи. Так, у віці 10–15 років відбуваються значні зміни в таких сферах: анатомо-фізіологічній – кардинальна перебудова гормональної, серцево-судинної та кістково-м'язової фізіологічних систем; психічній – криза ідентичності, зміна психологічної рівноваги, самооцінки, ціннісних орієнтацій, перепади настрою, підвищена тривожність; соціальній – оцінка однолітків набуває більшого значення, ніж оцінка вчителів, що може стати причиною формування шкідливих звичок і негативних стереотипів поведінки, які впливають на здоров'я не лише в підлітковому віці, але й протягом усього подальшого життя.

У дисертації доведено, що ефективність збереження здоров'я учнів основної школи залежить, перш за все, від вибору оптимальних технологій виховання й навчання з урахуванням анатомо-фізіологічних, психічних і соціальних особливостей учнів цієї вікової категорії.

У другому розділі **«Теоретичне обґрунтування методичної системи підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі»** на основі аналізу наукової літератури розкрито суть і зміст структурних компонентів готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі; визначено критерії, показники та рівні зазначеної готовності; теоретично обґрунтовано методичну систему підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі.

У дослідженні поняття *«підготовка»* розглядається як процес оволодіння знаннями, уміннями й навичками, що дозволяють виконувати роботу в певній галузі діяльності. На основі врахування поглядів фахівців у галузі педагогічної освіти (Н. Беседа, М. Гриньова, В. Єфімова, Ю. Лук'янова, В. Оржеховська, О. Шевчук та інших) установлено, що результатом підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі є їхня *готовність* до такої діяльності.

Відповідно до позицій таких науковців, як М. Д'яченко, Л. Кандибович, Л. Кондрашова, Н. Кузьміна та інших, у дослідженні *готовність майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі* визначено як інтегроване, стійке утворення особистості майбутнього вчителя, що характеризує його психологічні якості (психологічна складова), професійні знання (науково-теоретична складова), уміння та навички (практична

складова), які забезпечують формування, збереження та зміцнення здоров'я суб'єктів освітнього процесу. Згідно з цим виділено такі структурні компоненти готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі: ціннісно-мотиваційний, змістово-операційний і рефлексивно-оцінний.

Ціннісно-мотиваційний компонент передбачає наявність стійких переконань щодо пріоритету цінності здоров'я як основної умови реалізації фізичного, психічного, соціального та духовного потенціалу особистості; професійно-пізнавального інтересу, мотивації майбутнього учителя основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі. *Змістово-операційний компонент* утворює система психолого-педагогічних знань про основи здоров'я й технології його збереження (вікові анатомо-фізіологічні, психічні та соціальні особливості учнів основної школи; форми, методи та засоби, які спрямовані на досягнення оптимальних результатів у збереженні здоров'я школярів; педагогічний супровід первинної профілактики соціально-небезпечних хвороб та адиктивної поведінки; засоби діагностики поточного стану учнів тощо), уміння застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі (гностичні, оцінні, проектувальні, конструктивні, комунікативні, організаторські). *Рефлексивно-оцінний компонент* свідчить про здатність до аналізу вчителем своєї професійної діяльності, пов'язаної зі збереженням здоров'я учнів, і самоаналізу стану власної готовності до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі.

З огляду на зміст структурних компонентів готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі виділено критерії та показники відповідної готовності: *мотиваційний* (ступінь сформованості професійних мотивів; характер вияву професійно-пізнавального інтересу; ціннісне ставлення до збереження здоров'я школярів); *пізнавально-практичний* (рівень сформованості знань, необхідних майбутнім учителям основ здоров'я для застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі; рівень сформованості комплексу умінь і навичок застосування здоров'язбережувальних технологій); *особистісно-рефлексивний* (рівень сформованості рефлексивної позиції – характеру оцінки майбутнім учителем основ здоров'я себе як суб'єкта здоров'язбережувальної діяльності; рівень сформованості професійно значущих особистісних якостей майбутнього вчителя основ здоров'я).

На підставі теоретичного аналізу, згідно з визначеними критеріями й показниками, схарактеризовано рівні сформованості готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі, а саме *високий, достатній та елементарний*.

Сформульовані теоретичні положення й дані пілотажного дослідження стали передумовою для обґрунтування та розроблення методичної системи підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі, яка містить такі взаємопов'язані структурні блоки: концептуальний, змістовий, технологічний, діагностичний (рис. на с. 9).

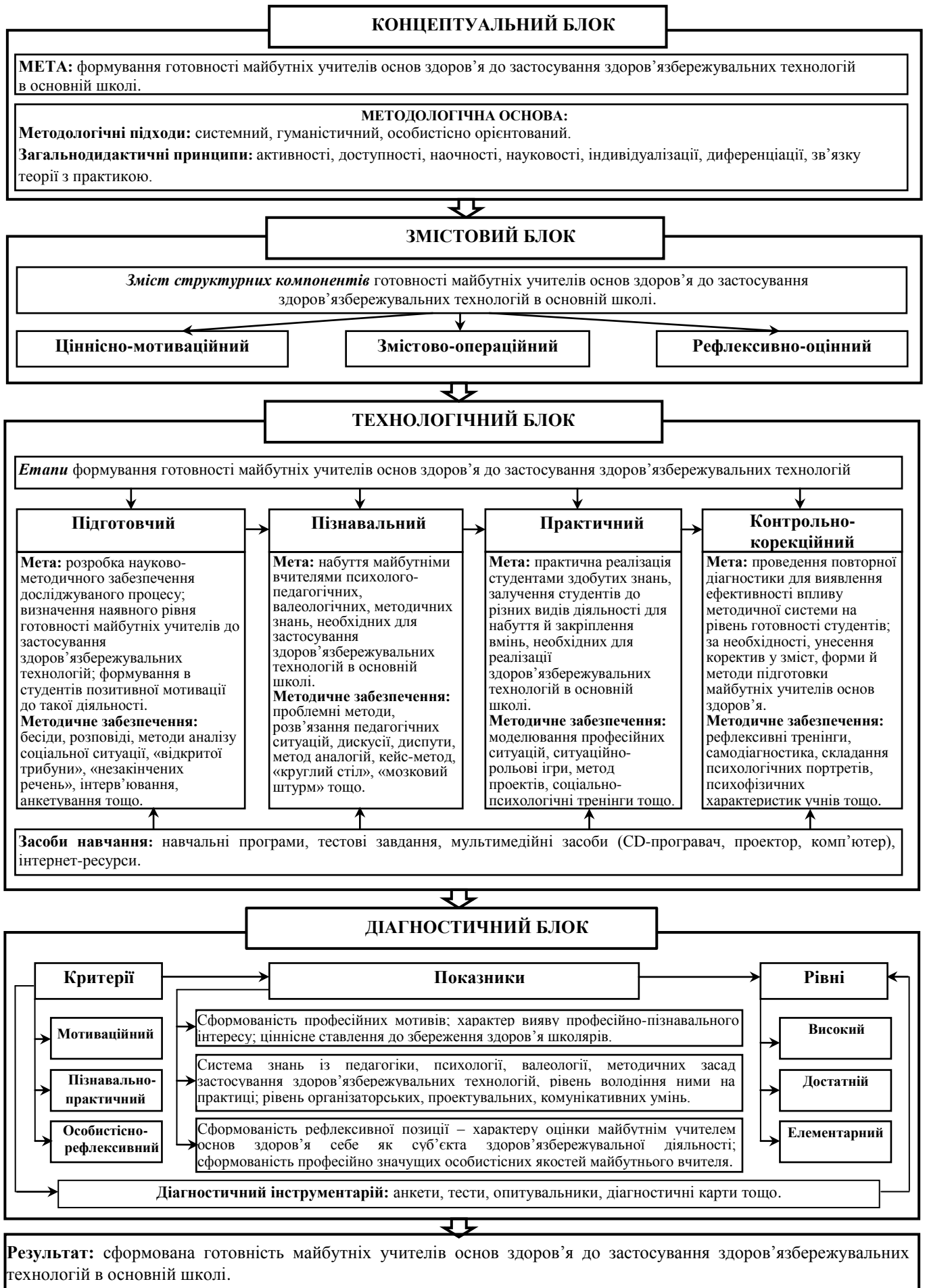

Рис. Методична система підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі

Концептуальний блок виконує функцію наукового обґрунтування вирішення досліджуваної проблеми та відображає запланований результат підготовки майбутніх учителів (через мету), теоретико-методологічну основу дослідження, що включає методологічні підходи: системний, гуманістичний, особистісно орієнтований, а також загальнодидактичні принципи (активності, наочності, науковості, індивідуалізації та диференціації навчання, зв'язку теорії з практикою).

Змістовий блок визначає зміст структурних компонентів готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі (ціннісно-мотиваційного, змістово-операційного, рефлексивно-оцінного).

Технологічний блок охоплює взаємопов'язані, взаємозалежні етапи реалізації методичної системи підготовки майбутніх учителів: підготовчий, пізнавальний, практичний, контроль-корекційний, які підпорядковані загальній меті й забезпечуються відповідним науково-методичним інструментарієм (формами, методами, засобами навчання).

Діагностичний блок розробленої методичної системи передбачає визначення успішності її функціонування на основі встановлених критеріїв і показників готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі (мотиваційного, пізнавально-практичного й особистісно-рефлексивного).

У третьому розділі **«Експериментальна перевірка ефективності методичної системи підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі»** розглянуто основні питання організації та проведення педагогічного експерименту, проведено аналіз результатів упровадження розробленої методичної системи підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі та визначено ефективність цієї системи.

Для перевірки гіпотези дослідження було проведено педагогічний експеримент на базі Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди та Київського національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, який тривав протягом 2012–2015 років. Для участі в експерименті було створено експериментальну (141 особа) та контрольну (138 осіб) групи.

На *констатувальному* етапі експерименту була проведена комплексна діагностика вихідного рівня сформованості готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі за визначеними критеріями й показниками (мотиваційним, пізнавально-практичним та особистісно-рефлексивним).

Для отримання вихідних даних і моніторингу динаміки формування досліджуваної якості було використано комплекс методів науково-педагогічного дослідження (анкетування, опитування, тестування, спостереження, експертне оцінювання тощо), а також діагностичні методики: «Мотиви вибору професії»,

«Професійна спрямованість особистості вчителя» (Г. Мешко); анкета «Інтерес до застосування здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі» (О. Іонова та Ю. Лук'янова) в авторській модифікації; методика «Мотивація успіху та страх перед невдачею» (А. Реан); «Тест на визначення рівня сформованості рефлексивного компонента готовності (В. Метасєва)» у власній модифікації тощо.

Результати констатувального етапу експерименту засвідчили, що в студентів обох груп досліджувана якість сформована на елементарному рівні.

Формувальний етап експерименту був спрямований на реалізацію в експериментальній групі методичної системи підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі.

Основними завданнями *підготовчого етапу* розробленої методичної системи були проектування та розробка науково-методичного забезпечення процесу формування готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі, а також формування в студентів позитивної мотивації до такої діяльності.

Для вирішення цих завдань було проведено модифікацію змісту навчальних програм валеологічних дисциплін циклу фундаментальної, професійної та практичної підготовки з приділенням особливої уваги питанням застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі. Для забезпечення поглиблення знань студентів щодо методичних засад застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі, а також для оволодіння майбутніми педагогами необхідними вміннями був розроблений практикум «Основи фізичного здоров'я», інтегровані навчально-методичні комплекси до навчальних дисциплін, що включали типові матеріали.

Вирішенню завдань підготовчого етапу сприяло проведення вступних лекцій, які дали можливість майбутнім учителям сформулювати загальні уявлення про особливості професійної діяльності майбутнього вчителя основ здоров'я, про значення впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі школи, у цілому сприяли появі інтересу до цієї проблеми.

З метою формування в студентів ціннісного ставлення до здоров'язбережувальної діяльності було проведено широку роз'яснювальну роботу щодо значущості збереження здоров'я людини, ролі вчителя основ здоров'я в здоров'язбережувальній діяльності в основній школі. З цією ж метою був організований круглий стіл «Роль учителя основ здоров'я в збереженні здоров'я підлітків».

Розвитку та поглибленню професійно-пізнавального інтересу майбутніх учителів, виробленню в них стійкої мотивації до застосування здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі сприяли екскурсії до навчальних закладів, які мають статус «шкіл сприяння здоров'ю» і функціонують як освітньо-інформаційні центри Національної мережі шкіл сприяння здоров'ю, а також ділові зустрічі з учителями-практиками.

Пізнавальний етап розробленої методичної системи був спрямований на забезпечення набуття майбутніми вчителями основ здоров'я психолого-педагогічних, валеологічних, методичних знань, необхідних для застосування

здоров'язбережувальних технологій в основній школі. Значний потенціал для цього мали курси: «Загальна валеологія», «Моральні та духовні основи здоров'я», «Етновалеологія», «Валеологічна культура харчування», «Вікова фізіологія та валеологія», «Методика викладання валеологічних дисциплін».

Для засвоєння студентами необхідних знань зміст лекційних занять був доповнений інформацією про суть і механізми здоров'язбереження, характеристики здоров'язбережувальних технологій, психолого-педагогічні особливості їх застосування в основній школі тощо. Для засвоєння базових понять відповідної проблематики, формування тезаурусу студентів залучали до складання термінологічних словників.

Окрім теоретичних аспектів, зміст зазначених курсів був поглиблений методичними питаннями застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі. Наприклад, студенти набули знань про методи й форми організації здорового дозвілля, правила складання індивідуальних оздоровчих програм учнів, авторські оздоровчі системи (П. Брега, І. Неумивакіна, Г. Шелтона, Г. Малахова, Б. Болотова, М. Гоголан, Ф. Углова, П. Іванова) тощо.

У процесі навчання валеологічних дисциплін використовувалися лекції-бесіди, лекції-дискусії, пропонувалося розв'язання педагогічних ситуацій, виконання самостійних творчих завдань, застосовувалися інтерактивні методи навчання («мозковий штурм», «кейс-метод» тощо), різні форми навчальної роботи. Так, у межах дисципліни «Моральні та духовні основи здоров'я» були проведені семінари на теми: «Формування стійких переконань учнів щодо пріоритету здоров'я як основної умови реалізації фізичного, психічного, соціального та духовного потенціалу особистості», «Формування ціннісного ставлення до здорового способу життя», «Виховання валеологічної культури школярів» та інші. У межах курсу «Етновалеологія» була організована та проведена лекція-конференція на тему «Здорова дитина – могутня Україна».

Проведена робота сприяла формуванню в студентів правильного уявлення про суть і напрямки здоров'язбережувальної діяльності вчителя основ здоров'я, засвоєнню майбутніми вчителями основних теоретичних категорій, пов'язаних із відповідною проблематикою, методичних засад застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі.

Мета *практичного етапу* реалізації методичної системи підготовки майбутніх учителів основ здоров'я полягала в практичній реалізації здобутих студентами знань, залучення їх до різних видів діяльності для набуття та закріплення вмінь, необхідних для застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі.

Для цього в процесі вивчення дисциплін проводилися: практичні роботи («Гігієнічна оцінка організації навчального процесу в школі», «Урахування знань біоритмології з метою організації оптимального режиму праці та відпочинку школярів» – курс «Загальна валеологія»; «Складання добового меню для учнів основної школи згідно з правилами раціонального харчування» – курс «Валеологічна культура харчування»), семінарські заняття («Анатомо-фізіологічні особливості учнів підліткового віку» – курс «Вікова фізіологія та валеологія»; «Особливості застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі» –

курс «Методика викладання валеологічних дисциплін»), тренінгові заняття («Профілактика тютюнопаління й уживання алкоголю серед підліткової молоді»; «Можливості застосування методик природного відновлення зору У. Бейтса та Ю. Утехіна на уроках основ здоров'я» тощо); робота в малих групах – складання планів-конспектів уроків з основ здоров'я для учнів основної школи (5–9 класів) із застосуванням здоров'язбережувальних технологій з одночасною оцінкою іншими групами організації уроку з позиції збереження здоров'я школярів.

З метою поглиблення знань студентів і формування в них спеціальних умінь (гностичних, оцінних, проектувальних, конструктивних, комунікативних, організаторських) було розроблено й упроваджено практикум «Основи фізичного здоров'я». На заняттях із практикуму студенти навчалися: розрізняти фактори, що формують здоров'я, та фактори ризику; використовувати набуті знання в педагогічній практиці з метою формування валеологічного світогляду та професійно значущих якостей учнівської молоді. Для цього на практичних заняттях студенти виконували спеціально розроблені завдання, спрямовані на поглиблення знань і вироблення різних видів професійних умінь. Наприклад, студентам пропонували такі завдання: заповнити таблицю «Основні фактори, що формують здоров'я»; навести приклади застосування ароматерапії, музикотерапії та кольоротерапії в навчально-виховному процесі з метою збереження здоров'я учнів; скласти раціональний розклад занять для учнів 6 класу загальноосвітнього навчального закладу, керуючись санітарними правилами, нормами та типовим навчальним планом; скласти конспект уроку з дисципліни «Основи здоров'я», ураховуючи критерії організації уроку з позиції збереження здоров'я учнів, та інші.

Досягненню мети практичного етапу реалізації розробленої методичної системи сприяли ігрові методи навчання (ситуаційно-рольові, ділові ігри, ігри-драматизації), які давали можливість поєднати вербальну комунікацію з наочністю й практичними діями. При застосуванні ігрових методів ураховували, що вони мають педагогічну цінність, якщо в моделюванні професійних ситуацій майбутні вчителі виявляють активність та ініціативність.

Особливу увагу приділили проходженню майбутніми вчителями основ здоров'я педагогічної практики на III курсі, у процесі якої студенти мали можливість у реальних умовах випробувати й оцінити власні можливості щодо застосування здоров'язбережувальних технологій.

Під час проходження педагогічної практики студентам пропонували такі завдання: заповнити щоденник педагогічних спостережень; розробити індивідуальну програму оздоровлення учня; скласти плани профілактичних, виховних бесід, а також бесід, спрямованих на виявлення потреб та інтересів підлітків; підготувати та провести батьківські збори (наприклад, на тему «Профілактика захворювань дітей середнього шкільного віку») тощо.

На *контрольно-корекційному* етапі розробленої методичної системи підготовки майбутніх учителів вирішували такі завдання: 1) проведення повторної діагностики для виявлення ефективності впливу методичної системи на рівень готовності студентів; 2) за необхідності, унесення коректив у зміст, форми й методи підготовки майбутніх учителів основ здоров'я. Особлива увага приділялася формуванню

рефлексивно-оцінного компонента готовності, який передбачає здатність до самоаналізу та самооцінки професійної діяльності з позицій збереження здоров'я учнів, самовдосконалення.

На зазначеному етапі застосовували відповідні форми й методи навчання, які спонукали студентів до самоаналізу, адекватної самооцінки щодо сформованості в них професійних знань, умінь і якостей, необхідних для застосування здоров'язбережувальних технологій в основні школі. Зокрема, було застосовано такі методи, як рефлексивно-ділова гра, проблемно-рефлексивний полілог, рефлексивна інверсія, рефлексивний тренінг.

На *контрольному* етапі експерименту було проаналізовано й узагальнено результати дослідження. Дані щодо змін у рівнях сформованості готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій, які відбито в таблицях 1 і 2 (с. 14-15), дають підстави говорити про ефективність розробленої методичної системи.

Таблиця 1

Результати експериментальної роботи за критеріями й показниками сформованості готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій (у %)

Критерії, показники (рівні, характер виявлення) ефективності експериментальної роботи	ЕГ (141 особа)		Приріст	КГ (138 осіб)		Приріст
	Конст. етап	Контр. етап		Конст. етап	Контр. етап	
1	2	3	4	5	6	7
<i>Мотиваційний критерій</i>						
➤ Ступінь сформованості професійних мотивів:						
• високий	26,2	35,5	+9,3	24,6	24,6	0,0
• достатній	44,7	50,3	+5,6	50,8	52,2	+1,4
• елементарний	29,1	14,2	-14,9	24,6	23,2	-1,4
➤ Характер вияву професійно-пізнавального інтересу:						
• стійкий	27,7	36,9	+9,2	26,8	26,8	0,0
• ситуативний	46,8	49,6	+2,8	52,9	54,4	+1,5
• відсутній	25,5	13,5	-12,0	20,3	18,8	-1,5
<i>Пізнавально-практичний критерій</i>						
➤ Рівень володіння системою знань щодо застосування здоров'язбережувальних технологій:						
• високий	10,6	34,1	+23,5	12,3	12,3	0,0
• достатній	54,6	48,9	-5,7	60,1	60,9	+0,8
• початковий	34,8	17,0	-17,8	27,6	26,8	-0,8
➤ Рівень володіння системою загальнопедагогічних і спеціальних умінь:						
• високий	24,8	34,7	+9,9	25,4	25,4	0,0
• достатній	48,9	51,8	+2,9	54,3	55,0	+0,7
• елементарний	26,3	13,5	-12,8	20,3	19,6	-0,7
<i>Особистісно-рефлексивний критерій</i>						
➤ Рівень сформованості рефлексивної позиції:						
• високий	26,9	36,2	+9,3	29,0	29,7	+0,7
• достатній	44,0	48,2	+4,2	47,8	48,6	+0,8
• елементарний	29,1	15,6	-13,5	23,2	21,7	-1,5
➤ Рівень сформованості професійно значущих особистісних якостей:						
• високий	29,8	31,9	+2,1	29,0	29,7	+0,7
• достатній	44,7	51,1	+6,4	49,3	50,0	+0,7
• елементарний	25,5	17,0	-8,5	21,7	20,3	-1,4

Узагальнені результати експериментальної роботи за рівнями сформованості готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій (у %)

Рівні сформованості готовності до застосування здоров'язбережувальних технологій	ЕГ (141 особа)		Приріст	КГ (138 осіб)		Приріст
	Конст. етап	Контр. етап		Конст. етап	Контр. етап	
Високий	24,3	34,9	+10,6	24,5	24,8	+0,3
Достатній	47,3	50,0	+2,7	52,6	53,5	+0,9
Елементарний	28,4	15,1	-13,3	22,9	21,7	-1,2

Вірогідність результатів педагогічного експерименту доведена методами математичної статистики за допомогою критерію χ^2 (критерій К. Пірсона).

Результати проведеного дослідження підтвердили основні теоретичні положення дисертації, що дозволяє зробити **висновки** відповідно до поставлених завдань:

1. На підставі аналізу філософської, психолого-педагогічної, валеологічної, медико-біологічної літератури з'ясовано суть поняття «здоров'язбережувальні технології», під яким доцільно розуміти оптимальне поєднання традиційних технологій навчання із сукупністю методів, засобів і форм організації навчально-виховної роботи, завдяки застосуванню яких створюються умови для формування, збереження та зміцнення здоров'я суб'єктів освітнього процесу. Проаналізовано вікові анатоμο-фізіологічні, психічні та соціальні особливості підлітків, які необхідно враховувати вчителю основ здоров'я для ефективного застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі.

2. Визначено сутність готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі як інтегрованого, складного особистісного утворення, яке формується в процесі цілеспрямованої професійної підготовки та характеризує психологічні якості (психологічна складова), професійні знання (науково-теоретична складова), уміння та навички (практична складова), що забезпечують формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів. Визначено структурні компоненти готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі: ціннісно-мотиваційний (наявність стійких переконань щодо пріоритету цінності здоров'я як основної умови реалізації фізичного, психічного, соціального та духовного потенціалу особистості; пізнавального інтересу, стійкої мотивації майбутнього учителя основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій), змістово-операційний (володіння системою психолого-педагогічних знань про основи здоров'я й технології його збереження, умінь і навичок застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі) та рефлексивно-оцінний (здатність до аналізу й самоаналізу власної професійної діяльності, пов'язаної зі збереженням здоров'я учнів основної школи).

3. Уточнено критерії сформованості готовності майбутніх учителів основ

здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі (мотиваційний, пізнавально-практичний, особистісно-рефлексивний), відповідні показники та рівні сформованості (високий, достатній, елементарний) зазначеної готовності.

4. Теоретично обґрунтовано й експериментально доведено ефективність методичної системи підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі.

Аналіз результатів формувального етапу експерименту дозволив визначити динаміку сформованості готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі. Так, на високому рівні сформованості відповідної готовності були 34,9 % студентів експериментальної групи (приріст становить +10,6 %) та 24,8 % – контрольної (приріст становить +0,3 %); достатньому – 50 % студентів експериментальної групи (приріст становить +2,7 %) та 53,5 % студентів контрольної (приріст становить +0,9 %); елементарний рівень сформованості готовності виявили 15,1 % студентів експериментальної групи (приріст становить –13,3 %) та 21,7 % студентів контрольної (приріст становить –1,2 %).

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Перспективною для подальшого наукового пошуку є розробка систем підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в молодшій і старшій школах.

Основний зміст дисертації відображено в таких публікаціях:

Наукові праці, у яких опубліковані основні результати дисертації

1. Корженко І. О. Формування готовності до оздоровчої діяльності як одна з умов підготовки педагогів-валеологів / І. О. Корженко // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія : зб. ст. – Ялта : РВВ КГУ, 2014. – Вип. 43. – Ч. 4. – С. 78-83.

2. Корженко І. О. Розробка методів моніторингу, валеологічного супроводу та корекції стану здоров'я людини / І. О. Корженко, М. С. Гончаренко, Т. П. Камнева, І. М. Миргород // Вісн. Чернігів. нац. пед. ун-ту імені Т. Г. Шевченка. Сер. : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт : зб. наук. пр. – Чернігів : ЧНПУ, 2014. – Вип. 118. – Т. 3. – С. 88-90.

3. Корженко І. О. Дослідження ціннісно-мотиваційної складової готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій / І. О. Корженко // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. пр. – Х. : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2014. – Вип. 43. – С. 110-123.

4. Корженко І. О. Результати впровадження методичної системи підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі / І. О. Корженко // Вісн. Харків. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. Сер. : Валеологія : сучасність і майбутнє (Теорія та методика навчання фізичній культурі та основам здоров'я) : зб. наук. пр. – Х. : ХНУ

ім. В. Н. Каразіна, 2014. – № 1139. – Вип. 14. – С. 95-99.

5. Корженко І. О. Зміст підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язберезувальних технологій в основній школі / І. О. Корженко // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології : зб. наук. пр. – Херсон : Грінь Д. С., 2015. – Вип. 1 (12). – Т. 2. – С. 53-56.

6. Корженко І. О. Методична система підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язберезувальних технологій в основній школі / І. О. Корженко // Новий колегіум : зб. наук. пр. – Х. : ХНУРЕ, 2015. – № 2. – С. 67-71.

Опубліковані праці апробаційного характеру

7. Корженко І. О. Необхідність формування готовності майбутніх педагогів до ведення оздоровчої діяльності у процесі навчання валеології / І. О. Корженко // Культура здоров'я, фізичне виховання, реабілітація в сучасних умовах : XI Всеукр. наук.-практ. конф. (28-29 листоп. 2013 р.) : матеріали конф. / за заг. ред. В. П. Горащука. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – С. 152-154.

8. Корженко І. О. Модель формування готовності майбутніх педагогів-валеологів до оздоровчої діяльності / І. О. Корженко // Валеологія : сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку : XII Міжнар. наук.-практ. конф. (10-11 квіт. 2014 р.) : матеріали конф. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2014. – С. 87-88.

9. Корженко І. А. Особенности регуляции сердечного ритма и уровень физического состояния студентов с различным уровнем физической активности / И. А. Корженко, А. В. Ткаченко, В. В. Трегубов // Физическое воспитание и спорт в высших учебных заведениях : X Междунар. конф., посвящ. 60-летию БГТУ им. В. Г. Шухова (24-25 апр. 2014 г.) : сб. ст. – Белгород : Изд-во БГТУ, 2014. – С. 272-277.

10. Корженко І. А. Исследование влияния здоровьесберегающего фактора ноосферного образования на функциональное состояние учащихся / И. А. Корженко, М. С. Гончаренко, И. Г. Мартыненко и др. // Здоровье человека – 7 : VII Междунар. науч. конгресс валеологов (27-30 мая 2014 г.) : материалы конгресса. – СПб. : Санкт-Петербург. гос. мед. ун-т им. акад. И. П. Павлова, 2014. – С. 205-209.

11. Корженко І. О. Наукове обґрунтування методики формування готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язберезувальних технологій в основній школі / І. О. Корженко, О. М. Бельорін-Еррера // Валеологія : сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку : XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (9-11 квіт. 2015 р.) : тези доповідей. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. – С. 125-127.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

12. Корженко І. О. Практикум з загальної валеології (основи фізичного здоров'я) : навч.-метод. посіб. / М. С. Гончаренко, І. О. Корженко. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2014. – 232 с.

АНОТАЦІЇ

Корженко І. О. Підготовка майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я). – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна МОН України, Харків, 2016.

Дисертація присвячена теоретико-експериментальному дослідженню проблеми підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі.

На основі аналізу наукової літератури визначено сутність поняття «здоров'язбережувальні технології», окреслено особливості застосування цих технологій в основній школі. Проаналізовано змістове наповнення структурних компонентів готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі. Теоретично обґрунтовано методичну систему підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі. Експериментально доведено ефективність цієї системи.

Ключові слова: підготовка, готовність, майбутній учитель, основи здоров'я, здоров'язбережувальні технології, основна школа.

Корженко И. А. Подготовка будущих учителей основ здоровья к применению здоровьесберегающих технологий в основной школе. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (физическая культура, основы здоровья). – Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина МОН Украины, Харьков, 2016.

Диссертация посвящена теоретико-экспериментальному исследованию проблемы подготовки будущих учителей основ здоровья к применению здоровьесберегающих технологий в основной школе.

В исследовании установлено, что большинство заболеваний современных детей школьного возраста имеет дидактогенную природу, т.е. детерминировано условиями организации образовательного процесса в учебных заведениях. Это обуславливает объективную необходимость подготовки учителей основ здоровья к применению здоровьесберегающих технологий в основной школе с целью формирования, сохранения и укрепления здоровья учащихся.

В контексте исследования «здоровьесбережение» трактуется как педагогический феномен, характеризующий системную направленность усилий всех субъектов образовательного процесса на обеспечение физического, духовного,

психического и социального благополучия учащихся.

Анализ подходов ученых к определению понятия «здоровьесберегающие технологии», собственные исследования автора позволили раскрыть содержание данного понятия как оптимальное сочетание традиционных технологий обучения с совокупностью методов, средств и форм организации учебно-воспитательной работы, благодаря применению которых создаются условия для формирования, сохранения и укрепления здоровья субъектов образовательного процесса.

В диссертации подчеркивается необходимость применения здоровьесберегающих технологий в основной школе, ведь большинство исследователей считает подростковый возраст одним из самых сложных периодов школьного онтогенеза. Именно в этом возрасте активно формируются относительно стойкие модели поведения, от которых зависит образ жизни и здоровье человека. На основании изучения психолого-педагогической литературы охарактеризованы возрастные особенности учащихся основной школы. Определено, что в подростковом возрасте происходят резкие, качественные изменения, затрагивающие все стороны развития: физического (кардинально перестраиваются гормональная, сердечно-сосудистая и костно-мышечная физиологические системы), психического (кризис идентичности, эмоциональная неустойчивость, повышенная тревожность), социального (оценка сверстников приобретает большее значение, чем оценка учителей, что может стать причиной формирования вредных привычек и негативных стереотипов поведения, влияющих на здоровье не только в подростковом возрасте, но и на протяжении всей последующей жизни).

Доказано, что эффективность применения здоровьесберегающих технологий в основной школе зависит, прежде всего, от рациональной организации учебно-воспитательной работы в соответствии с возрастными анатомо-физиологическими, психологическими и социальными особенностями учеников данной возрастной группы.

Во время проведения исследования установлено, что основным результатом подготовки будущих учителей основ здоровья является сформированность у них готовности к применению здоровьесберегающих технологий. В диссертации на основе изучения современных научных трудов раскрыта суть и определена структура готовности будущих учителей основ здоровья к применению здоровьесберегающих технологий в основной школе, а также уточнены критерии (мотивационный, познавательно-практический, личностно-рефлексивный) этой готовности, соответствующие им показатели и уровни сформированности (высокий, достаточный и элементарный).

Создана методическая система подготовки будущих учителей основ здоровья к применению здоровьесберегающих технологий в основной школе, содержащая такие взаимосвязанные блоки: концептуальный, содержательный, технологический и диагностический.

Результаты экспериментальной работы подтвердили эффективность разработанной системы. Благодаря ее внедрению уровень готовности будущих

учителей основ здоровья к применению здоровьесберегающих технологий в основной школе в экспериментальной группе стал выше по сравнению с контрольной. Анализ результатов формирующего этапа эксперимента показал, что в экспериментальной группе количество студентов с высоким уровнем сформированности готовности к применению здоровьесберегающих технологий в основной школе увеличилось на 10,6 %, в контрольной – на 0,3 %; количество студентов с достаточным уровнем сформированности соответствующей готовности в экспериментальной группе увеличилось на 2,7 %, тогда как в контрольной – на 0,9 %. Вместе с тем, количество студентов, у которых определен элементарный уровень сформированности готовности к применению здоровьесберегающих технологий, уменьшилось в экспериментальной группе на 13,3 %, а в контрольной – на 1,2 %. Разница в показателях уровней готовности будущих учителей основ здоровья к применению здоровьесберегающих технологий в основной школе в экспериментальной и контрольной группах является статистически значимой.

Ключевые слова: подготовка, готовность, будущий учитель, основы здоровья, здоровьесберегающие технологии, основная школа.

Korzhenko I. O. The training of future health basics teachers to use the healthcare technologies in the middle school. – The manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.02 – Theory and Methods of Teaching (Physical Education, Rudiments of Health). – V. N. Karazin Kharkiv National University of Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2016.

The dissertation is devoted to theoretical and experimental study of the problem of training future health basics teachers to use the healthcare technologies in the middle school.

On the basis of analyses of scientific literature, the concept of «healthcare technologies» is disclosed, the peculiarities of using of these technologies in the middle school are characterized. The essence of structural components of readiness of the future health basics teachers to use the healthcare technologies in the middle school is analyzed. The methodical system of training of the future health basics teachers to use the healthcare technologies in the middle school is theoretically substantiated. Its effectiveness was experimentally proven.

Keywords: training, readiness, future teacher, health basics, healthcare technologies, middle school.